

Stenografični zapisnik

štirinajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 18. oktobra 1888.

Nazoči: Prvosednik: deželni glavar dr. Josip Poklukar.
— Vladni zastopnik: c. kr. deželni predsednik baron Andrej Winkler. — Vsi članovi razun: knezoškof dr. Jakob Missia, baron Oton Apfaltrern, Alojzij Kraigher, Karol Luckmann, baron Alfons Zoiss.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika XIII. deželno-zborske seje 16. oktobra 1888.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Tretje branje o načrtu zakona, s katerim se prenarejata § 5. in § 13. zakona dné 13. junija 1882. l., dež. zak. št. 25 l. 1886., ob odkupu posestev se držečih novčnih in prirodninskih davščin za cerkve, župnije in njih organe (k prilogi 60.).
4. Ustno poročilo finančnega odseka o zakupu deželne naklade na žgane opojne tekočine za leto 1888. (k prilogi 57.).
5. Priloga 64. Poročilo finančnega odseka o vladni predlogi z načrtom zakona, v katerem se izdajajo na podstavi zakona z dné 17. junija 1888. leta, drž. zak. št. 99. določila o plačilu za verski pouk po javnih ljudskih šolah (k prilogi 40.).
6. Ustno poročilo upravnega odseka o preložitvi ceste čez Bogenšperk (k prilogi 59.).
7. Ustno poročilo finančnega odseka o dopisu c. kr. deželne vlade, da bi dežela prevzela poroštvo glede stroškov za zgradbo Savskih bregov pri Stožicah in Tomačevem.
8. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji okrajno-cestnega odbora Logaškega za odpis posojila 2000 gld.
9. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji okrajno-cestnega odbora Logaškega in občin Dolenji Logatec in Rovte glede podpore in posojila za zgradbo okrajne ceste Dolenji Logatec-Rovte.
10. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji županstva v Kamniku, da bi se v Kamniku ustanovila javna bolnica iz Glavarjevega zaklada.

Seja se začne ob 2. uri 15 minut popoldne.

Stenographischer Bericht

der vierzehnten Sitzung

des krainischen Landtages

zu Laibach

am 18. October 1888.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Dr. Josef Poklukar. — Vertreter der k. k. Regierung: Landespräsident Andreas Baron Winkler. — Sämmtliche Mitglieder, mit Ausnahme von: Fürstbischof Dr. Jakob Missia, Otto Baron Apfaltrern, Alois Kraigher, Karl Luckmann, Alfons Baron Zoiss.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der XIII. Landtags-Sitzung vom 16. October 1888.
2. Mittheilungen des Landtags-Präsidiums.
3. Dritte Lesung des Gesetzentwurfes, wodurch § 5 und § 13 des Gesetzes vom 13. Juni 1882, L. G. B. Nr. 25 de 1886, betreffend die Ablösung der auf Realitäten haftenden Geldgipflichkeiten und Naturalleistungen für Kirchen, Pfarren und deren Organe abgeändert werden (zur Beilage 60).
4. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses in Betreff Verpachtung der Landesaufgabe auf gebrannte geistige Flüssigkeiten für das Jahr 1888 (zur Beilage 57).
5. Beilage 64. Bericht des Finanzausschusses über die Regierungsvorlage eines Gesetzentwurfes, mit welchem auf Grund des Gesetzes vom 17. Juni 1888, R. G. B. Nr. 99, Bestimmungen über die Entlohnung des Religionsunterrichtes an den öffentlichen Volksschulen getroffen werden (zur Beilage 40).
6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses in Angelegenheit der Umlegung der Straße über den Wagensberg (zur Beilage 59).
7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Note der k. k. Landesregierung betreffend die Uebernahme der Garantie seitens des Landes behufs Aufbringung der Kosten für die Savenfer-schutzbauten bei Stožice und Tomačev.
8. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Bezirksstrassenausschusses Voitsch um Abschreibung eines Darlehens per 2000 fl.
9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Bezirksstrassenausschusses Voitsch und der Gemeinden Unterloitsch und Gereuth um Unterstützung und Darlehen für den Bau der Bezirksstaße Unterloitsch-Gereuth.
10. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Gemeindeamtes Stein um Errichtung eines öffentlichen Krankenhauses in Stein aus dem Glavar'schen Fonde.

Beginn der Sitzung um 2 Uhr 15 Minuten nachmittags.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost slavne zbornice in otvarjam sejo. Gospoda tajnika naprosim, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika XIII. deželno-zborske seje 16. oktobra 1888.

1. Lesung des Protokolls der XIII. Landtags-Sitzung vom 16. October 1888.

(Tajnik Pfeifer bere zapisnik XIII. seje v slovenskem jeziku. — Secretär Pfeifer verliest das Protokoll der XIII. Sitzung in slovenischer Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov kak popravek v prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.

2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.

Deželni glavar:

Naznanjam, da so predsedstvu deželnega zbora došle sledeče prošnje:

Gemeindevorstellung von Töplitz bittet um Erhöhung der Lehrergehälter.

(Izroča se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec dr. Vošnjak predlaga prošnjo Gajger Ivana, absolviranega slušatelja medicinske fakultete na Dunaji, za podporo, da napravi rigorozo.

(Izroča se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Dev izroča prošnjo občine Radence za podporo, da napravi novo cesto iz Starega Trga proti Radencem.

(Izroča se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Dalje naznanjam, da se je razdelila priloga 65. častitim gospodom poslancem, katera zadeva poročilo deželnega odbora glede dovoljenja 4% naklade na najemščino od stanovališč v mestni občini Novomeški. Mislim, da ne bode ugovora, ako predlagam, da se to poročilo takoj danes izroči finančnemu odseku v poročanje.

(Ni ugovora. — Es wird kein Widerspruch erhoben.)

Ker ni ugovora, se bode tako zgodilo.

3. Tretje branje o načrtu zakona, s katerim se prenarejata § 5. in § 13. zakona dné 13. junija 1882. l., dež. zak. št. 25 l. 1886., ob odkupu posestev se držecih novčih in prirodninskih davščin za cerkve, župnije in njih organe (k prilogi 60.).

3. Dritte Lesung des Gesetzesentwurfes, wodurch § 5 und § 13 des Gesetzes vom 13. Juni 1882, L. G. B. Nr. 25 de 1886, betreffend die Ablösung der auf Realitäten haftenden Geldgibtigkeiten und Naturalleistungen für Kirchen, Pfarren und deren Organe abgeändert werden (zur Beilage 60).

Poročevalec Višnikar:

Slavni zbor! Čast mi je prečitati načrt zakona, s katerim se prenarejata § 5. in § 13. zakona dné 13. junija 1882. l., dež. zak. št. 25 l. 1886., ob odkupu posestev se držecih novčih in prirodninskih davščin za cerkve, župnije in njih organe, kateri načrt se je v XIII. seji dné 16. t. m. sprejel v drugem branji.

(Bere načrt zakona iz priloge 60. s spremembami, sprejetimi v XIII. seji. — Liest den Gesetzesentwurf aus Beilage 60 mit den in der XIII. Sitzung angenommenen Abänderungen.)

Prosim, da se ta zakon sprejme tudi v tretjem branji.

Deželni glavar:

V zmislu § 43. opravičnega reda razgovor pri glasovanji o celoti ni dopuščen, edino v tem slučaju, ko bi ne bili posamezni sklepi v soglasji, skleniti se smejo spremembe tudi pri glasovanji o celoti. Vprašam torej čestite gospode poslance, ima li kdo kaj opomniti glede besed zakona, o katerem nam je glasovati?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prestopimo k glasovanju in prosim gospode, kateri v zadnji seji sprejetemu zakonu pritrdé tudi v tretjem branji, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Zakon je sprejet tudi v tretjem branji.

4. Ustno poročilo finančnega odseka o zakupu deželne naklade na žgane opojne tekočine za leto 1888. (k prilogi 57.).

4. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses in Betreff Verpachtung der Landesanfrage auf gebrannte geistige Flüssigkeiten für das Jahr 1888 (zur Beilage 57).

Poročevalec Šuklje:

Slavni zbor je bil izročil prilogo 57., zadevajočo poročilo deželnega odbora o zakupu deželne naklade na žgane opojne tekočine za leto 1888 v pretres in

poročanje finančnemu odseku. V imenu tega odseka mi je poročati o tej stvari takó:

Kar se tiče poročila o prilogi 57. sami na sebi, zamore pač biti popolnoma kratko. Poročilo namreč, katero nahajamo v prilogi 57., obsega prav za prav le neko zgodovinsko razjasnilo, kako in s katerimi modalitetami se je v zakup oddala deželna naklada za leto 1888. Finančni odsek je sprevidel iz poročila, da je bil položaj deželnega odbora v istini jako težaven, kajti spremembe davčne mere pri nakladi bile so sklenjene šele 30. novembra v tej slavni zbornici, potrjene so bile 11. decembra l. l., in 15. decembra l. l. naznanilo je c. k. deželno predsedstvo deželnemu odboru z dotičnim dopisom, da je Njegovo c. k. apostolsko Veličanstvo z Najvišjim sklepom 11. decembra 1887 najmilostiveje blagovolilo potrditi sklep deželnega odbora. Vsled tega se je rok bil jako skrčil, do 1. januarja 1888 ni bilo mogoče prirediti vsega, kar treba za lastno režijo, in ravno tako je bil ta rok tudi prekratek, da bi se še tekom decembra meseca l. l. napravila javna dražba. Tako je prišlo, da je deželni odbor pobiranje deželne naklade za mesec januarij tega leta oddal še po stari pogodbi, namreč v zakupnem znesku 7541 gld. 66 kr. Javna dražba se je vršila 23. januarja 1888, in pri tej javni dražbi stavil je najvišjo ponudbo gospod Anton Stare, dosedanji zakupnik, in se je tudi njemu v zakup izročila deželna naklada, in sicer za čas od 1. februarja pričenši do 31. decembra t. l. za znesek 121.000 gld. Za celo naklado se je torej bilo skupilo 128.541 gld. 66 kr.

Finančni odsek je pregledal dotično poročilo in se je uveril iz njega, da je deželni odbor tu korektno postopal, da je varoval, kolikor je bilo moč v teh težavnih razmerah, finančno korist dežele naše in vsled tega mi ne preostaje drugega nego, kakor v prilogi 57., nasvetovati, slavni zbor naj blagovoli poročilo deželnega odbora o zakupu deželne naklade za leto 1888 vzeti na znanje.

Ali, gospôda moja, priloga 57 govori le *pro praeterito*, finančnemu odseku videlo se pa je potrebno pretresovati in razmotrivati tudi vprašanje, katero mora tu biti pred vsem merodajno, namreč, kaj bode z naprej s pobiranjem naše deželne naklade in na kak način se bode vršilo to pobiranje? In tu je mislil finančni odsek, da ne more prezirati onih sklepov, katere je slavni zbor v XVI. seji dne 21. januarja 1888 bil sklenil. Takrat se je vsaj načeloma že rešilo vprašanje, kako pobirati to naklado, ali potom odkupa ali zakupa ali potom lastne režije, kajti takrat je slavni zbor sklenil resolucijski nasvet, ki se glasi takó:

«Deželnemu odboru se naroča:

a) da prevzame pobiranje samostojne deželne naklade na porabljene žgane opojne tekočine v lastno režijo ter da tedaj mesto nje uvede zakup, če je denarni uspeh zakupa za deželni zaklad povsem primeren zvišani davčni meri te naklade;

b) da preskrbi vso potrebno pripravo, da se čim hitreje uvede lastna režija.»

Ti sklepi so veljavni, oni so pravokrepni, dokler niso razveljavljeni, torej je na vsak način deželnemu odboru držati se teh sklepov, s katerimi je bilo rešeno

principielno vprašanje, ali se nadalje zakup ali lastna režija. V finančnem odseku smo bili v tem oziru dvojnega mnenja. Velika večina finančnega odseka je sodila, da gre precej pričeti z lastno režijo, manjina pa sicer principielno ni ugovarjala lastni režiji, hotela jo je uvesti tudi za l. 1889, toda le s tem uvetom, ako pri javni dražbi, katera bi se, seveda, morala sklicevati o pravem času, to je tako, da bi bil vsaj mesec dnij med to dražbo in rokom, ko poneha sedanja zakupna pogodba, da se uvede le s tem uvetom, ako se pri tej javni dražbi ne doseže tak uspeh, da bode dohodek deželnega zaklada iz tega zakupa deželne naklade nič manjši, nego smo računili bili nanj v letošnjem proračunu. To je diferenca, okolo tega se suče torej vsa stvar.

Gospôda, kot poročevalec finančnega odseka je naloga moja, zastopati tukaj stališče večine, in to storim s popolnim prepričanjem, storim to popolnoma uverjen, da je lastna režija edina prava pot, in da bi bila velika zmota, ako se odlašamo s tem, da ukrenemo po tej poti. Nisem bil nikoli prijatelj zakupa, že iz teoretičnih razlogov ne, in nikoli nisem se dal predručati po onih ugovorih, kateri se čestokrat čujejo proti lastni režiji. Te ugovore smatram kot predsodke. Ugovarja se po navadi, da velike javne gospodarstvene celote — *Öffentlichkeitswirtschaften* — kakor država in dežela, niso v stanu opravljati takih reči, da so veliko menj sposobne za pobiranje take naklade, nego zasebni podjetnik. To je predsodek, ki se čuje iz mnogih ust, ali vender rečem, da stvar ni utemeljena. Meni se vidi, da čujem iz takih ugovorov še odmev onih gospodarstvenih teorij, katere izvirajo iz individualistične zisteme, ki je včasih bila merodajna. Dan danes je precej že odklenkalo temu gospodarstvenemu individualizmu, in drugi nazori vladajo. Enak ugovor slišali smo pri mnogih prilikah, n. pr. pri državnih železnicah. Ugovarjalo se je, država tega ne more administrirati, se ne sme lotiti te uprave — in dandanes meri vender vse na to, da država kolikor mogoče potegne oskrbovanje železničnih prog v svoje področje, v nekaterih državah z brilantnim uspehom. Spominjam na sijajen uspeh, kateri je dosegla z lastno upravo nemška država; tudi pri nas se kaže, da se čedalje bolj vdomači ta institucija, in mi smo na boljsem nego prej. Enako se je ugovarjalo, ko je šlo za lastno režijo pri posameznih državnih zavodih, opozarjam na jetnišnice, v etatu justičnega ministerstva kaže državni proračun natančno, da se je v kaznilnicah dosegel velik prihranek potom lastne režije. In ako smem tukaj tangirati neko vprašanje, ravno tako se ugovarja glede zavarovanja, in jaz sem ravno tako uverjen, da bode prav kmalu država segala po zavarovanju ter vzela zavarovanje potom obligatnega prisilnega zavarovanja pri državnih zavarovalnicah v svojo oskrbo, ako se dežele prej ne poprimejo tega koristnega podjetja. Torej trdim, kar se ugovarja iz teoretičnega stališča, da dežela v tem slučaju ne bi bila kos temu podjetju, ta ugovor po mojem najboljšem prepričanju ni istinit.

Skliceval bi se v tem oziru lahko na slovstvo o tem vprašanji. Kar ga jaz poznam, nikjer nisem še čital ali čul strokovnega glasu, da bi zagovarjal od-

dajo takega davka v zakup. Zmiraj se veljajo tiste besede, katere je bil pred več nego 100 leti jako zaslužen avstrijski pisatelj in državnik izustil. Besede njegove veljajo v polnem obsegu ne samo o državi, temveč tudi o deželi. Takrat, v dobi Marije Terezije, dejal je Sonnenfels o davčnem zakupu: «Die Borthteile, die man sich von den Pachtungen verheißt, sind entweder keine Borthteile oder können auch bei der eigenen Behebung des Staates erhalten werden» in, gospôda moja, kar velja o državi, to velja pozitivno tudi o deželi, ki nima administrovati tako velikega ozemlja in torej tudi razmerno laže opravlja posel pobiranja.

Sicer bi tudi ne vedel, zakaj dežela ne bi istotako lahko v svojo lastno režijo prevzela pobiranje deželne naklade, kakor privaten zakupnik. Privaten zakupnik je tudi primoran, nastaviti svoje osebe, on ga bode plačati moral ravno tako, kakor ga plačuje v tem slučaju dežela, in če se mi ugovarja, da je pri privatnem zakupniku merodajen lastni interes, ki ga žene na to, da bolj pazi, da se bolj potruji, da bolj kontrolira in vse bolj uredi, mislim, da bi se naposled tudi neko sredstvo dalo izumiti, po katerem bi si priborili to prednost lastne režije. Ne bi bilo treba drugega, nego za merodajne osebe pri dotičnem uradu urediti njihov dohodek tako, da poleg stalne letne plače potegnejo tudi nek delež, neko tantiemo pri čistem dohodku te naklade. Na ta način bi se organi tudi po lastnem interesu dali navezati na zvišanje dohodkov. Odsek je torej sodil, da bi deželna uprava ravno toliko zamogla, kakor zamore privatni zakupnik.

Še en teoretičen razlog, kateri govori za to, da prevzamemo pobiranje te naklade v lastno režijo. Utemeljena je oddaja v zakup le tam, koder potrebnih sredstev ni za lastno režijo, koder pravega aparata, zanesljivih organov ni; torej velja to le za neko prehodno dobo, in tu se lahko sklicujem na mnenje priznanega nemškega strokovnjaka, ki je na jako dobrem glasu, kar se tiče finančne vede in davčne politike, to je na profesorja Adolfa Wagnerja, kateri pravi izrečno: «Die Steuerpacht erscheint auch bestenfalls als eine geschichtliche Durchgangsstufe im Entwicklungsproceß der Gemeinschaft», in jaz ne vem, zakaj ne bi mogli že sedaj skleniti te prehodne dobe. Mi pobiramo naklado že od leta 1885, torej že 4 leta. Osebe imamo pripravne, aparat je izvežban, le za to gre, da tak aparat nastavimo v deželni službi in na ta način namestu privatnega zakupa uvedemo lastno režijo.

Potem pa, gospôda moja, je mislil finančni odsek, da se je treba tudi ozirati na dejanski položaj. Kakove bodo ponudbe, ako bomo znova razpisali javno dražbo in čakali na zakupnika? Mi vsi mislimo, da se bode konsum izdatno zmanjšal, in o tej stvari smo čuli že toliko bojazni v tej visoki zbornici in izvan nje, da mora to naravno vplivati tudi na zakupnika. Ako torej še enkrat razpišemo javno dražbo, že dandanes lahko rečemo: ponudba bode brž ko ne tako malenkostna, take bagatele se nam bodo ponujale, da bode zakup v veliko zgubo, v veliko denarno škodo deželi naši. Že ozir na ta dejanski položaj mora merodajen biti za nas, da enkrat pričnemo z lastno režijo, in v ta namen si smemo pač ogledati sosedne dežele, kako

one postopajo. Oglejmo si n. pr. Koroško, kjer imajo lastno režijo, oni so to naklado precej bili uvedli z lastno režijo, in vzgled koroški je prav spodbuden za nas. Skupni troški, in Koroška je za nekoliko štirijaskih kilometrov večja od Kranjske, stanejo okolo 35.000 gld., uspeh pa je primeroma višji nego pri nas. Ravno tako so tudi na Štajerskem letos sklenili v lastno režijo prevzeti pobiranje svoje deželne naklade. Če na Koroškem, na Štajerskem tako postopajo, usojal bi si le vprašati, ali imamo menj zaupanja do našega deželnega odbora, in ali smo mi bolj neukretni, bolj nespretni, da onega koraka, katerega so sosedji naši z dobrim uspehom bili storili na korist svojim deželnim financam, da se mi tega koraka strašimo?

Pridržujem si v tej zadevi še daljši razgovor, računajoč na to, da utegne tudi protivno mnenje priti do besede. Za sedaj nasvetujem slavnemu zboru le, da blagovoli pritrčiti predlogom finančnega odseka, kateri se glase:

a) Poročilo deželnega odbora o zakupu deželne naklade na žgane opojne pijače, priloga 57, se jemlje na znanje;

b) dežela prevzame pobiranje deželne naklade na žgane opojne pijače v lastno režijo;

c) deželnemu odboru se naroča, ukreniti vse, kar treba, da se s pobiranjem deželne naklade v lastni režiji prične s 1. januarjem 1889.

Deželni glavar:

Otvorjam splošno razpravo o ravnokar prečitanih treh predlogih finančnega odseka.

Zeli kdo besede?

Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel:

Es war nicht meine Absicht, zu diesem Gegenstande zu sprechen, und zwar deshalb nicht, weil die Frage, um welche es sich jetzt handelt, bereits sehr eingehend im Finanzausschusse besprochen wurde und ich dort Gelegenheit hatte, meine Anschauungen zum Ausdruck zu bringen. Dem Herrn Berichterstatter hat es aber beliebt, die Differenzen, welche bereits im Schoße des Finanzausschusses ausgetragen wurden, hier im hohen Hause in seine Ausführungen einzubeziehen und mich dadurch gewissermaßen zu zwingen, jenen Anschauungen, welche ich im Finanzausschusse zu vertreten die Ehre hatte, hier nochmals Ausdruck zu geben.

Nur aus diesem Grunde muß ich mir für wenige kurze Bemerkungen das Wort erbitten. Vor allem möchte ich mir jedoch die Bemerkung erlauben, daß ich auf die theoretischen Deductionen, auf die rein wissenschaftlichen, volkswirtschaftlichen Auseinandersetzungen, welche uns der Herr Professor hier zum Besten gegeben hat, nicht näher eingehen und nicht untersuchen will, welche Berechtigung dem individualistischen Systeme oder der Staatsomnipotenz einzuräumen sei. Hier, glaube ich, ist nicht der Ort, diese Sache zum Austrag zu bringen, es ist auch im Finanzausschusse nichts davon gesprochen worden, und meine Einwendungen und Bedenken gegenüber der Anschauung des Herrn Berichtstatters waren ausschließlich praktischer Natur, nur dem uns vorliegenden speciellen Falle angemessen, und

auf diesem Felde allein gestatte ich mir, dieselben Bemerkungen auch hier zur Kenntniss des hohen Hauses zu bringen, welche ich bereits im Finanzausschusse auszusprechen mir erlaubt habe.

Ich bin kein Feind der eigenen Regie, und ich glaube nicht, daß jemand behaupten kann, ich hätte weder früher je, noch jetzt in dieser Angelegenheit einen anderen Standpunkt vertreten. Ich habe dem Beschlusse des hohen Landtages bezüglich der Einführung der eigenen Regie im vorigen Jahre unter gewissen Umständen zugestimmt, und bin auch heute der Ansicht, daß Fälle in der Zukunft eintreten können, die uns zwingen werden, die eigene Regie einzuführen. Aber meine Ansicht differirt von der des Herrn Berichterstatters darin, daß ich nicht der Anschauung bin, daß die eigene Regie schon jetzt eingeführt werden müsse, sondern daß es möglich sei, im Wege der Steuerpacht, für eine gewisse Zeit wenigstens, ein besseres Auskommen für das Land zu finden, und die Gründe für diese meine Auffassung sind folgende:

An und für sich vertrete ich nicht die Anschauung, daß wir im Lande Krain in der glücklichen Lage sind, uns als die besten Verwalter zu geriren. Ich glaube in dieser Beziehung nicht davon sprechen zu müssen, ob der Staat gut verwaltet oder nicht; aber wir können den Beweis dafür jedenfalls nicht erbringen, daß unsere Verwaltung überall die wünschenswert beste ist. Ich will nun darüber kein Wort weiter verlieren, muß aber beifügen, daß die Steuerpacht, welche wir bisher bei der Einhebung der in Frage stehenden Landesauslage uns vor Augen gehalten haben, bisher nicht gerade solche Erfolge aufgewiesen hat, daß wir schon jetzt uns davon abwenden müßten. Ich anerkenne die Uebelstände, welche bisher mit der Steuerpacht verbunden waren, es sind diesbezüglich ernste Beschwerden uns vorgebracht worden, und ich bedaure ebenso, daß zu diesen Beschwerden die Pächter Anlaß gegeben haben, wie ich gewünscht hätte, daß durch unsere eigene Ingerenz diese Klagen im vorhinein beseitigt worden wären. Aber ich frage mich, was zwingt uns gerade heute, ohne jede weitere Rücksicht auf den Erfolg, welchen die Pachtung möglicherweise im nächsten Jahre ergeben könnte, zur Selbstverwaltung überzugehen? Hat sich denn gegenüber dem vorigen Jahre im Wesentlichen etwas verändert? Welche Umstände sind es, die die Veränderung charakterisiren? Ich sehe sie nicht, aber ich sehe andere Umstände, welche es wünschenswert machen, daß wir noch warten und jene Durchgangsstufe, welche ganz gewiß bei der Steuerpacht berechtigt ist, für eine kurze Zeit wenigstens noch verlängern. Ich leite diese Umstände aus dem neuen Staats-Brantweinsteuergesetze ab, welches schon im hohen Hause besprochen wurde und dessen Effect sich unbedingt in einer Verminderung des Consumes im Lande ergeben wird.

Ich will nun die Wirkung der neuen staatlichen Abgabe nicht untersuchen, aber zweifelsohne werden daraus neue Erfahrungen zu gewinnen sein, welche auch auf die Einhebung der Landesauslage, sei es im Wege der Steuerpachtung oder der eigenen Regie, einen Einfluß ausüben werden. Es ist ja möglich — und an anderer Stelle ist dies mit größter Bestimmtheit ausgesprochen worden — daß infolge des sinkenden Consumes der Staat in die Lage kommen kann, die Zustimmung zur Einhebung der Landesauslage im nothwendigen Umfange in Zukunft nicht mehr

zu gewähren. Es ist möglich, daß die Landesauslage im heutigen Umfange nur noch 1 bis 2 Jahre eingehoben werden wird; aber ich frage Sie, wenn diese Möglichkeit besteht, ist es praktisch gerechtfertigt, ist es klug und zweckmäßig, unbedingt jetzt schon, vielleicht nur auf ein oder zwei Jahre, zur eigenen Regie überzugehen? Möglicherweise ist es gut, daß wir die eigene Regie einführen. Die Einführung einer eigenen Regie bedingt jedoch bei uns: 1.) bedeutende Auslagen für verschiedene nothwendige Anschaffungen, 2.) die Aufnahme eines geeigneten Personales und 3.) ein größeres oder geringeres Lehrgeld, welches wir für unsere Erfahrungen zu zahlen haben werden. Ich würde jedoch mit Vergnügen sagen, bringen Sie dem Unternehmen alle diese Opfer, wenn ich nur überzeugt wäre, daß es sich um eine bleibende Einrichtung handelt. Aber diese Ueberzeugung habe ich nicht und, wie die Dinge stehen und im Reichsrathe betont wurden, kann sie niemand haben, und angesichts dieser mangelnden Ueberzeugung halte ich es nicht für klug, heute schon zu einer Einrichtung überzugehen, welche dem Lande so bedeutende Kosten bezüglich der Anschaffungen sowohl als das unausbleibliche Lehrgeld auferlegen wird und welche uns der Möglichkeit beraubt, ein passendes, tüchtiges Personale zu finden.

Alles kommt auf das Personale an, und im Ausschusse ist betont worden, daß man in der Lage sein werde, über ein tüchtiges Beamtenpersonale zu verfügen, welches betreffs vorzüglicher Verwaltung die beste Garantie gewähre. Ich will das glauben und wünsche es. Eines aber glaube ich nicht, daß die betreffenden tüchtigen Beamten, im Staatsdienste stehend, bereit wären, in Landesdienste zu treten, auf die Gefahr hin, in ein oder zwei Jahren entlassen zu werden.

Ist heute angesichts der erwähnten Eventualität der richtige Moment, in dem man die eigene Regie einführt? Ich glaube es nicht, und wer praktisch über die Verhältnisse denkt, wird es auch nicht glauben.

Das sind die Gründe, welche mich bestimmt haben, im Finanzausschusse bezüglich der Einführung der eigenen Regie eine zuwartende Haltung zu empfehlen.

Ich habe mich bestimmt gefunden, meine Anschauung im hohen Hause nochmals darzulegen, damit es nicht den Anschein gewinne, als verträte ich die Interessen einer Pachtung oder sei ich ein Feind der Selbstverwaltung. Mein Antrag im Finanzausschusse gieng dahin, man möge nach wie vor, wenigstens für eine kurze Zeit, an der Steuerpacht festhalten, aber zu einer Zeit, und zwar mindestens einen Monat vor Ablauf des Pachtvertrages mit den jetzigen Pächtern, eine öffentliche Licitation ausschreiben, so daß es dem Landesauschusse für den Fall, als das Ergebnis der Licitation kein befriedigendes sein sollte, ermöglicht werde, alle Vorkehrungen zu treffen, welche für die Uebernahme der Landesauslage in eigene Regie nothwendig sind. Wenn uns also ein Angebot gemacht werden wird, welches nicht hoch genug, nicht annehmbar erscheint, dann mag die eigene Regie eingeführt werden. Ich habe mich im Finanzausschusse dahin ausgesprochen, daß keinesfalls unter jene Pachtsumme heruntergegangen werde, welche für das heurige Jahr gezahlt worden ist, und zwar weil ich glaube, daß im Vorjahre bei den ungünstigen Verhältnissen, unter denen die Licitation stattgefunden hat und angesichts der gewissen Nothlage, in welcher der Landesauschuß sich befand, von

den jetzigen Pächtern ein viel niedrigeres Anbot gemacht wurde, als es der Fall gewesen wäre, wenn die Licitation unter normalen, regelmäßigen Verhältnissen vor sich gegangen wäre. Der Ertrag der Steuerpachtung darf also nach meiner Anschauung keinesfalls geringer sein, als bis jetzt; wird aber im Wege der öffentlichen Licitation ein zufriedenstellendes Anbot erzielt werden, so glaube ich, daß wir angesichts der abnormalen Verhältnisse, welche eine zuwartende Stellung wünschenswert erscheinen lassen, heute sehr wohl auf die Steuerpachtung unter den bisherigen Bedingungen, und zwar für eine bestimmte, kurze Zeit, eingehen können. Diese Steuerpachtung ist nur so lange eine Nothwendigkeit, bis wir die Erfahrungen kennen lernen, welche der Staat bezüglich seiner neuen Steuer gemacht haben wird und bis wir die Gewissheit erhalten, daß unsere Landesauflage durch die staatlichen Maßnahmen nicht wesentlich alterirt wird. Diesen Zeitraum von ein bis zwei Jahren sollten wir auch dafür benützen, jene Erfahrungen zu sammeln, welche nach meiner Auffassung unbedingt nothwendig sind, bevor wir zur eigenen Regie übergehen können, Erfahrungen, welche wir heute noch nicht besitzen, aber besitzen könnten, wenn alles dasjenige geschehen wäre, was von dieser Stelle aus als dringend nothwendig und wünschenswert wiederholt bezeichnet wurde.

Ich erlaube mir also zu constatiren, daß im Finanzausschusse die Uebernahme der Einhebung der Landesauflage in eigener Regie im Principe von mir nicht bekämpft wurde, wie nach den Ausführungen des Herrn Berichtstatters möglicherweise angenommen werden könnte, sondern daß im Gegentheile von mir die Anschauung vertreten wurde, daß die eigene Regie unbedingt das anzustrebende Ziel sei, daß jedoch nicht jetzt schon der geeignete Zeitpunkt eingetreten ist, um mit Erfolg zur Selbstverwaltung überzugehen, und es vielmehr wünschenswert erscheine, daß heute unter den obwaltenden besonderen Verhältnissen an der Steuerpachtung festgehalten werde und daß ungefähr einen Monat vor Ablauf des Pachtvertrages mit den jetzigen Pächtern eine öffentliche Licitation zu veranstalten sei. Stellt sich dann der Erfolg als ein unseren berechtigten Ansprüchen angemessener dar, so möge man für eine kurze Zeit noch mit dem Pachtssysteme ausharren und dann erst, nach Ablauf von ein oder zwei Jahren, und nachdem wir die nöthigen Erfahrungen gewonnen haben, zur Einführung der eigenen Regie übergehen.

Das waren die Gründe, welche mich im Finanzausschusse bestimmt haben, dem concreten Antrage des Herrn Berichtstatters entgegenzutreten, welcher die sofortige Einführung der eigenen Regie verordnen will. Ich stelle hier keinen Antrag, nicht weil ich glaube, daß meine Anschauungen von keiner Seite getheilt werden, sondern weil ich glaube, daß jeder, der mit mir der gleichen Ansicht ist, derselben Ausdruck geben kann, indem er gegen den Antrag des Herrn Berichtstatters stimmt.

Für den Fall, als der Antrag des Herrn Berichtstatters die Zustimmung des hohen Hauses nicht erhalten würde, so befähigen die im vorigen Jahre vom hohen Landtage gefaßten Beschlüsse den Landesausschuß vollständig, im Sinne meiner Anschauungen zur Verpachtung der Landesauflage oder zur Einführung der eigenen Regie überzugehen. Die Maßregel, welche der Antrag des Herrn Berichtstatters bezweckt, daß jetzt schon unbedingt zur eigenen Regie ge-

schritten werde, halte ich nicht für zweckmäßig, nicht als im Interesse des Landes gelegen, und deshalb habe ich mir erlaubt, dagegen zu sprechen und meine ernstesten Bedenken vorzubringen. Nehmen sie trotzdem die vom Herrn Berichtstatter vorgeschlagene Maßregel an, so wird Sie vielleicht die Erfahrung belehren, daß die Anschauung derjenigen, welche nicht ohne weiteres seinem Antrage zustimmen wollten, vielleicht doch nicht so unrichtig war, aber diese Erfahrung werden Sie sehr theuer zu bezahlen haben.

Deželni glavar:

Želi se kdo besede v splošni razpravi?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker se nihče ne oglasi, sklepam splošno razpravo; besedo ima gospod poročevalec.

Poročevalec Šuklje:

Priznavalo se mi bode, častita gospôda, da je ta točka dnevnega reda izredne važnosti za naše deželne finance, vsled tega je tudi diskusija, in želel bi temeljito diskusijo, potrebna ne le v odseku, temveč tudi v zbornici. Namen moj je bil, provocirati tako diskusijo, in jaz sem jako hvaležen častitemu gospodu predgovorniku, da je on tudi tukaj na dan stopil s svojimi nazorimi ter mi priliko dal, baviti se z njimi ne le v odseku, temveč tudi v javni seji.

Pred vsem moram konstatovati neko stvarno pomoto, ki se je vrinila v besede gospoda predgovornika. On je dejal, da sem v svojem poročilu stvar tako bil zasukal, kakor da bi ona manjina v finančnem odseku, katerej je pripadal tudi častiti gospod predgovornik, načeloma se ne strinjala z lastno režijo. Temu nasproti bi se skliceval na jasne besede moje, v katerih sem direktno konstatoval, da je bil ves odsek edin, kar se tiče principa lastne režije, in da je bila edina diferenca v tem oziru le ta, ali pričeti précej z lastno režijo ali še počakati, kakor je manjina nameevala, do dotične javne dražbe, katero bi bilo oklicati o pravem času. V tem oziru se torej moti gospod predgovornik, ako mi je hotel očitati neko nelojalnost nasproti častiti manjini finančnega odseka.

Kar se pa razlogov njegovih tiče, s katerimi je pobijal nasvete finančnega odseka, niso bili taki, da bi nas mogli preleviti in predrugačiti v odseku in, kakor se nadejam, tudi večine v zbornici predrugačiti ne bodo mogli. Dejal je, skušnja uči, da dežela ni najboljši oskrbnik. Kar se dokazov tiče, ostal jih je pa na dolgu. Morda se nam bode posrečilo v debati o proračunu dokazati, da dežela dobro gospodari. (Smeh in ugovor na desni. — Gelächter und Widerspruch rechts.) Poudarjam in naglašam to navzlic Vašemu smehu in ako treba, dokazal bodem to tudi, ako mi bode gospod baron Schwegel priliko dal, razgovarjati se o tem zanimivem predmetu, o priliki debate o proračunu deželnega zaklada, da dežela sedaj in pod sedanjo večino ni tako slab upravitelj deželnih financ, kakor se je zljubilo trditi častitemu gospodu predgovorniku z one strani te zbornice. O tej stvari torej se bode vršil o svojem času poseben razgovor.

Govoril je o «eigene Ingerenz», v istini smo mislili v lanskem letu na to, ali ako hoče ingerenca biti uspešna, potem je posledica te ingerence, da tak aparat precéj troškov stane, in ako smo v tej situaciji, ali obdržati zakup in še deželne organe v nadzorstvu tega zakupa, ali vse vzeti v lastno režijo, potem se pač opravičuje z gospodarstvenega stališča, précej pričeti z lastno režijo.

Govoril je o tem, da se bodo dale skušnje potom državnega zakona pridobiti; meni vsaj te skušnje niso take, da bi mogel sedaj sprevideti njih korist za deželo. Kar se statističnih podatkov tiče, uverjen sem popolnoma, da vse gradivo, ki se nabralo bode potom državnih organov in gledé državnega davka, ne bode imelo nobenega vpliva na statistične podatke, katere potrebujemo v interesu svoje deželne naklade.

Posebno je akcentoval častiti gospod predgovornik eventualnost, da bomo to naklado morda že zgubili tekom enega, tekom dveh let. Te eventualnosti ne vidim tako blizu pred seboj. Deželna naklada naša zavarovana je po zakonu, in kar se tiče one brezobzirnosti vladine, s katero računa tukaj gospod predgovornik, da nam bode namreč vlada, ker vidi, da nam zakona odvzeti ne more in pravice, izražene v tem zakonu, vsaj težave delala pri davčni meri, da nam ne bode dovolila take davčne mere ter nas tem potom prisilila, da gremo navzdol ž njo ali opustimo to naklado, — mislim, da je to prazen strah. Da bi po velikih deželah, kjer je v istini zdaten konsum, da bi tam imeli deželne naklade, priznavam, potem je mogoče, da bi država postopala tako brezobzirno. Ali naposled Tirolska, Koroška, Kranjska in z malim zneskom Štajerska, to niso tako velike dežele, da bi si vlada nakopala tak odij ter s takim postopanjem izzivala mržnjo in sovraštvo proti sebi. Zarad tega mislim, da eventualiteta ni taka, da bi mogla odvrčati koga izmed nas, da ne bi glasoval za nasvete finančnega odseka. In naposled, ko bi se tudi primerilo kaj takega, postopala bode dežela v tem slučaju nič drugače nego privaten podjetnik. Mi nikogar ne bomo nastavili proti pokojnini, in kakor v takem slučaju privaten podjetnik razpusti svoje osebe, ako mu poneha objekt, to je deželna naklada, postopala bode tudi dežela, in to je vsak, ki stopi v deželno službo, bode vedel, pod katerimi pogoji vstopi, da ni stalno nameščen, da ne dobi pokojnine.

Se en razlog je bil navedel častiti gospod predgovornik, in dovolite mi, da na ta razlog odgovorim čisto odkrito, morda nekoliko preveč odkrito. Govorim rad naravnost in če bodem izustil to, kar sedaj povem, storil bodem to v trdni nadi, da se bode deželni odbor držal lanskega sklepa in posledice izvajal iz teh sklepov, da deželni odbor dandanes tudi v tem položaji ne more ukreniti drugače, ako je konsekventen, nego če sklene lastno režijo. Gospod baron Schwegel je dejal, da bi on pritrdil še daljnemu zakupu tedaj, če bi ponudili zakupniki pri javni dražbi tako svoto, kakor so jo plačali doslej. S svojega stališča pa odkrito rečem ravno v tem slučaju: ne, kajti to bi bil jasn dokaz, da imajo ti zakupniki tako ogromen dobiček (klici na levi — Rufe lufß: To je res!), zarad tega, ko bi oni

v onem trenutji, ko obrtniki tožijo: «Nobene kupčije ni več, uničeni smo», ako bi oni v tem trenutji še toliko, ponudili, kakor lani, potem, gospôda moja, jim potisnemo v žep ogromen dobiček, in odločno sem proti temu, da bi zakupnikom prepuščali, kar gre deželi po postavi. (Klici na levi. — Rufe lufß: Dobro! dobro!) — Zarad tega mislim — gospod baron Schwegel ni formalnega nasveta stavil, ampak dejal je, tisti, ki se strinjajo ž njim, bodo glasovali proti nasvetom finančnega odseka — mislim, da bode iz teh razlogov slavni zbor pritrdil nasvetom finančnega odseka, katere s tem živo priporočam. (Klici na levi. — Rufe lufß: Dobro, dobro!)

Deželni glavar:

Preidemo v nadrobno razpravo in prosim gospoda poročevalca, da prečita nasvete.

Poročevec Šuklje

(bere nasvete finančnega odseka, kateri obveljajo — ließt die Anträge des Finanzausschusses, welche angenommen werden):

Nasvetujem tretje branje.

Baron Taufferer:

Ich bitte um namentliche Abstimmung.

Deželni glavar:

Zahtevano je ustmeno glasovanje. Prosim gospoda tajnika, da bere imena vseh gospodov poslancev, in gospode poslance, kateri pritrdé predlogom finančnega odseka v tretjem branji, prosim naj glasujejo z «da», «ja», oni gospodje, ki ne pritrdé, naj glasujejo z «ne», «nein».

(Tajnik Pfeifer bere imena gospodov poslancev. — Secretär Pfeifer ließt die Namen der Herren Abgeordneten.)

Za predloge finančnega odseka glasujejo: — Für die Anträge des Finanzausschusses stimmen: gg. Detela, Dev, Graselli, Hren, Kavčič, Kersnik, Klun, Kušar, Lavrenčič, Mohar, Murnik, Pakiž, dr. Papež, Pfeifer, dr. Poklukar, Robič, dr. Samec, Stegnar, dr. Sterbenec, Svetec, Šuklje, Višnikar in dr. Vošnjak.

Proti predlogom finančnega odseka glasujejo: — Gegen die Anträge des Finanzausschusses stimmen: gg. grof Auersperg, Deschmann, vitez dr. Gutmansthal, baron Liechtenberg, dr. Mauer, vzvišenost baron Schwegel in baron Taufferer.

Odsotni so bili pri glasovanji: — Bei der Abstimmung fehlten: gg. baron Apfaltrern, vitez dr. Bleiweis, Krajgher, Luckmann, knezoškof dr. Missia, dr. Mosché in baron Zois.

Deželni glavar:

Pozivljem gospoda zapisnikarja, naj naznani izid glasovanja.

Tajnik Pfeifer:

Navzočih pri glasovanju je bilo 30 gospodov poslancaev, od teh je glasovalo 23 gospodov z «da», 7 gospodov z «ne»; 7 gg. poslancev je pri glasovanju bilo odsotnih.

Deželni glavar:

Torej je ta predlog v celoti sprejet z večino glasov.

Prestopiti imamo sedaj k 5. točki dnevnega reda, toda ta predlog še ni rešen v finančnem odseku, torej ga odstavljam od današnjega dnevnega reda, in preidemo k 6. točki.

6. Ustno poročilo upravnega odseka o preložitvi ceste čez Bogenšpek (k prilogi 50.).**6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses in Angelegenheit der Umlegung der Straße über den Wagensberg (zur Beilage 59.).****Poročevalec Hren:**

Slavni deželni zbor! Predlog, ki stoji sedaj na dnevnem redu in o katerem mi je v imenu upravnega odseka poročati, je znamenitega pomena in posebne važnosti, ne le za prebivalstvo ob cestni prog, za katero se gre, namreč za prebivalstvo Litijskega okraja, ampak tudi za sosedne okraje, posebno Trebanski, Zatiški, Žužemperški in Mokronoški, da, smelo rečem, za vso Dolenjsko, ker ta cesta ima biti najkrajša vez med imenovanimi prizadetimi okraji in med južno železnico pri Litiji, ter ima posredovati med imenovanimi okraji, torej velikim delom Dolenjske, in drugim ozemljem Kranjske dežele. Prepričan sem torej, da so prebivalci omenjenih okrajev in vsa Dolenjska v posebni meri pozorni na današnjo našo obravnavo in sklepe slavnega zbora, da pazljivo pričakujejo vesti in poročil o današnjih sklepih naših in o definitivni rešitvi že tolikokrat izraženih želj, tolikih iz vseh imenovanih okrajev vloženih prošenj, o uslišanji in spolnitvi že toliko let gojenih nad in mnogoterega prizadevanja, da se velika Dolenjska cesta, to je državna cesta, po najkrajši prog, spoji z južno železnico in da se s tem pridobi zdatno komunikacijsko pomoč za Dolenjsko občinstvo, ki je sedaj, kar se tiče občil, v naši deželi gotovo v najslabšem položaji.

Meni kot poročevalcu je pač le izročena skromna naloga, slavnemu zboru poročati o posvetovanju upravnega odseka in o predlogih, katere on stavi, ali konstatovati smem, da mi bode v veliko radost in zadovoljnost, ako se bode tudi slavni zbor strinjal z istimi nasveti in s svojim današnjim sklepom pripomogel, da se pospešuje Dolenjcem po zbolšanji prometnih občil tudi zboljšanje materialnega položaja in njihovega gmotnega blagostanja.

Ko prestopam k utemeljevanju posameznih odsekovih nasvetov, prosim, naj častiti gospodje vzemó v roko prilogo 59., to je poročilo deželnega odbora, ker

se, gledé dejanskih razmer in pogojev, kje in kako naj bi se cesta napravila ali zgradila, sklicujem le na omenjeni obsirni predlog deželnega odbora, in bom le na kratko povedal in razložil, v katerih točkah in iz katerih razlogov se upravni odsek ni strinjal z nasvetom deželnega odbora in zakaj se ni pridružil istim nasvetom.

Kar se tiče formalnega predobravnavanja Vam je, častita gospôda, znano, da se je bil dotični predlog deželnega odbora izročil najpred finančnemu odseku v posvetovanje, na kolikor se tiče novčne pripomoči za to podjetje, in je bila torej najpred finančnemu odseku naloga, da o tej stvari in o pripomoči deželnega zaklada izrazi svoje mnenje. Finančni odsek se je dobrovoljno postavil na stališče deželnega odbora, ter je spoznal ne samo potrebo, da se ta cesta zares napravi, nego tudi nujnost, da se dotičnim cestnim okrajem, ki s svojimi lastnimi skromnimi sredstvi ogromnih stroškov za podjetje zmagati ne zamorejo, pride v pomoč iz deželnega zaklada. Zatorej je finančni odsek nasvetoval — in naj mi bode dovoljeno, da sem v tem oziru tudi nekako tolmač in poročevalec njegov — da se deželni zaklad k zgradbi Bogenšperske ceste ne pritegne le v tisti odmeri, kakor jo nasvetuje deželni odbor, namreč z 12.000 gld., ampak da dežela prevzame polovico teškega gmotnega bremena na se za vse troške, ki jih bode treba; dosledno temu nasvetu nasvetuje finančni odsek, naj bi se za imenovano cestno zgradbo iz deželnega zaklada za bodoče l. 1889 določila svota 10.000 gld. — Ravno tako dobrovoljno se je tudi upravni odsek na isto stališče postavil ter je s posebno zadovoljnostjo na znanje vzel omenjeni nasvet finančnega odseka in na tej podlagi osnoval svoje daljne predloge. O vprašanji, ali je cesta zgraditi čez Bogenšperk ali po kateri drugi prog, o tem vprašanji danes ni govora; to ni na dnevnem redu in se niti upravnemu niti finančnemu odseku ni bilo baviti s tem vprašanjem. Ta stvar je dognana že v prejšnjih sejah, kajti že v predzadnjem zasedanji, namreč v XV seji dne 22. januarija 1887, se je bilo že definitivno sklenilo, da se mora cesta preložiti čez Bogenšperk, in ta sklep se je potrdil tudi z 23. januarja t. l. sprejetim enakim sklepom, s katerim se je ob enem določilo, naj se delo najhitreje začne, in da se deželni odbor, če so pogoji, katere je ustanovil deželni zbor, gotovi, precej dela loti, tako da bi bila cesta vsaj deloma do letošnje jeseni končana in da bi se prihodnje leto zamogla popolnoma izročiti prometu.

Ali pogoji, katere je lanski sklep deželnega zbora sprejel in ustanovil, so bili taki, da deželnemu odboru ni bilo mogoče že letos s zgradbo začeti, kajti dala se mu je bila naloga, z delom začeti le tedaj, če troški po nadrobnem črtežu, ki ga je bilo pa šele izdelati, ne bi znašali več kakor svoto 23.734 gld. 15 kr. Ko je pa deželni tehnik Hrasky pregledal traso in črtež, katera je bil izdelal inženir Pribil, pokazalo se je, da bi troški mnogo več znašali; kajti proračunil jih je inženir Hrasky, ko bi bilo cestišče tako široko, kakor se je iz početka nameravalo in kakor bi bilo prav strogo po predpisih cestnega zakona potrebno, namreč 5·5 m, na 61.000 gld. Na podlagi ožjega cestišča od

4.5 m, pa bi se skrčili proračunjeni troški od 61.000 gld. na okroglih 48.000 gld. Deželni odbor in ravno tako upravni odsek sta tega mnenja, da bi cesta s širokostjo 4.5 m popolnoma zadostovala, in je torej računati s troški 48.000 gld. Kakor pa, častita gospôda, razvidite iz tiskanega poročila deželnega odbora, je od teh troškov odbiti to, kar spada na vrednost sveta, ki pripada grajsčini Bogenšperki in katerega bode grajsčina Bogenšperk zastonj prepustila, in ravno tako odbiti še poseben znesek, katerega bode grajsčina v to svrhu v gotovini darovala; vsled tega znašajo ostali troški še 47.300 gld. Kar se tiče pokritja teh troškov, je finančni odsek, kakor sem že popred omenil, blagohotno nasvetoval, naj bi dežela iz deželnega zaklada prevzela polovico, torej 23.650 gld., in ker so ti troški in vsa zgradba razdeliti na dve leti, naj bi se letos iz deželnega zaklada dovolilo v ta namen 10.000 gld.; ostala enaka polovica v znesku 23.650 gld. pa naj bi se razdelila med dotične prizadete okraje, oziroma cestne odbore prizadetih okrajev, to je Litijski, Trebanski in Zatiški, in sicer v ravno tisti razmeri, kakor je bilo že z lanskim sklepom dne 23. januarja 1888 določeno. Po natančnem proračunanji bi pripadalo na okraj, oziroma cestni odbor Litijski 14.865 gld. 72 kr., na cestni okraj Trebanski 6081 gld. 37 kr., na Zatiški 2702 gld. 91 kr. S tem bi bilo rešeno prvo in glavno vprašanje, namreč pokritje potrebnih zgradbenih troškov.

Kar se tiče posameznih točkov, iz katerih se sestavlja omenjeni proračun, mi ni treba jih nadrobno naštevati, ker, častita gospôda, to vse razvidite iz tiskanega poročila; le v kratkem omenjam, da odpade za prodorna in zdravnavna dela, za polaganje kamna, za suho zidovje, za kanale, za utrjevanje in posipanje 38.808 gld., za umetne stavbe 3910 gld., za zavarovanje ceste 3100 gld., za odkup zemljišč 1950 gld. in za nepričakovane troške 231 gld.

Omeniti je treba še nekaj. Gospod deželni inženir Hrasky je namreč, kakor sem že omenil, izdelal dva načrta, oziroma proračuna, enega s širokostjo cestišča po 5.5 m, drugega po 4.5 m. Upravni odsek, ki se je s tem vprašanjem pečal prav resno, je spoznal, da bi za cesto čez Bogenšperk, čeravno se je za bodoče nadejati mnogo živahnejega prometa nego doslej, vender zadostovala, ker gre vsa cesta po trdih in kamenitih tleh, širokost 4.5 m, in zatorej predlaga slavnemu zboru, naj bi izrekel, da je cesto napraviti s širjavo cestišča 4.5 m, da se je torej vsled tega tudi držati nižjega proračuna 48.000 gld.

Kar se tiče drugih, po deželnem odboru nasvetovanih ukrepov, se upravni odsek ni mogel strinjati, ampak je v nekoliko se odcepil od tistih nazorov, in usojal si bodem razložiti, zakaj upravni odsek teh nasvetov ni sprejel.

Ena točka, s katero se upravni odsek ni mogel strinjati, je ta, da je deželni odbor nasvetoval, naj bi se vse delo, vsa zgradba izročila le enemu samemu glavnemu podjetniku. Upravni odsek je bil mnenja, da bi to ne kazalo, ampak da mnogo bolj kaže in se bode tudi z finančnega stališča bolj priporočalo, ako se vsa zgradba razdeli v več kosov ali delov in se vsak posamezen kos po javni dražbi prepusti tis-

temu podjetniku, kateri bi za najmanjšo svoto zgradbo na dotični progi prevzel. Ako kak podjetnik dva taka kosa ali dela prevzame, mu ostaneta obadva, in ako bi vse dele prevzel za najnižjo ceno, postal bi, se ve da, podjetnik vse zgradbe; ampak da bi se z enim samim pogajali, to se upravnemu odseku ni zdelo priporočila vredno, ker bi le malokateri bil materijelno zmožen se lotiti takega dela; on bi torej dobil nekaj monopol in prevzel delo po taki ceni, kakor bi se njemu zdelo; ako pa se razdeli na več kosov, je pričakovati, da se bode več podjetnikov oglasilo in bode dežela tem potom gotovo najnižjo ceno dosegla.

Nadalje je deželni odbor nasvetoval, naj bi se pri delu porabljali tudi prisiljenci iz naše prisilne delalnice in naj bi se posebno podjetniku naročilo, da je dolžan, posluževati se delavcev iz prisilne delalnice. Upravni odsek pa tudi tega ni sprejel, ker se je prvič sprožilo in konstatovalo v upravnem odseku iz zanesljivega vira, da se ravno v Litijskem okraju in v okolici lahko dobodo delavci po nižji ceni kakor prisiljenci, za katere je navadno plačevati po 70 kr. na dan, tam pa je lahko dobiti delavcev po 50 do 60 kr. Torej je očitno v korist dežele, če se prisiljenci ne porabljajo, ali da se vsaj to podjetniku ne stavi za pogoj, kajti vsak podjetnik bode računil s faktorji, s katerimi ima opraviti, ter bode delo zamogel po nižji ceni prevzeti, če se mu ne nalaga, da se mora posluževati prisiljencev. Zarad tega nasvetuje finančni odsek, naj se prepušča podjetniku, jemati delavce, kjer on hoče in jemal jih bode tam, kjer jih bode dobil po najnižji ceni.

Gledé vprašanja, ali bi se posamična tehniška dela napravljala za stalno, torej kamenito, ali samo začasno, torej leseno, upravni odsek ni ničesar sklenil, ampak prepušča deželnemu odboru, naj on sam, kakor bode spoznal, da koristi dežele bolj ugaja, stvar ureduje in se za eno ali drugo odloči.

To so v kratkem nazori in podlaga, na katere se opirajo predlogi upravnega odseka, katere bom sedaj prečital in katere priporočam slavnemu zboru, naj jih blagovoli sprejeti:

Upravni odsek predlaga: Slavni zbor naj sklene:

1.) Cesto čez Bogenšperk je zgraditi po predloženem podrobnem načrtu deželnega inženirja Hraskega, in sicer v širokosti 4.5 m;

2.) zgradbena dela oddajo naj se po javni dražbi tistemu, ki jih po najnižji ceni prevzame, a ne, da bi se proračun prekoračil;

3.) zgradba naj se oddá v več primernih delih, ki jih je določiti deželnemu odboru po zaslišanji prizadetih okrajnih cestnih odborov, namreč Litijskega, Trebanskega in Zatiškega;

4.) polovico zgradbenih troškov na 47.300 goldinarjev proračunjenih, prevzame dežela Kranjska s zneskom 23.650 goldinarjev, v koji namen se za prihodnje l. 1889. določi donesek 10.000 goldinarjev iz deželnega zaklada; — druga polovica pa se razdeli med prizadete 3 cestne odbore, in sicer v dotični, z deželno-zborskim sklepom od 23. januarja 1888 ustanovljeni meri, namreč:

na cestni odbor Litijski	14.865 gld. 72 kr.
» » » Trebanski	6.081 gld. 37 kr.
» » » Zatiski	2.702 gld. 91 kr.

5.) zgradbeno delo ima se nemudoma pričeti, ter se nalaga izvršitev tega sklepa deželnemu odboru, kateremu je o predmetu prihodnjemu deželnemu zboru poročati;

6.) deželnemu odboru se naroča, da pod št. 4. omenjenemu sklepu pridobi Najvisje potrjenje.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

1.) Die Umlegung der Wagensbergerstraße hat nach dem vom Landesingenieur Grasty ausgearbeiteten Detailprojecte zu geschehen, und zwar mit der Kronenbreite der Straße mit 4,5 m;

2.) die Bauarbeiten sind im Wege einer Minuendo-Licitacion an denjenigen Bauunternehmer zu vergeben, welcher dieselben um den Mindestanbot, jedoch ohne Ueberschreitung des Kostenvoranschlags, übernimmt;

3.) der Straßenbau ist in mehreren Theilabschnitten, welche der Landesauschuß nach Vernehmung der Straßenauschnitte der drei Bezirke Littai, Treffen und Sittich zu bestimmen hat, zu vergeben;

4.) die Hälfte der auf 47.300 fl. veranschlagten Baukosten im Betrage von 23.650 fl. übernimmt das Land Krain, zu welchem Zwecke in den Voranschlag des nächsten Jahres 1889 ein Betrag von 10.000 fl. aus dem Landesfonde einzustellen sein wird; — die andere Hälfte kommt auf die obgedachten drei Straßenauschnitte aufzutheilen, und zwar in den dem diesbezüglichen Landtagsbeschlusse vom 23. Jänner 1888 zu Grunde gelegten Verhältnissen, nämlich:

auf den Straßenauschnitt Littai mit 14.865 fl. 72 fr.

» » » Treffen » 6.081 fl. 37 fr.

» » » Sittich » 2.702 fl. 91 fr.;

5.) die Bauarbeiten sind unverzüglich in Angriff zu nehmen, und wird die Durchführung derselben dem Landesauschnitte aufgetragen, welcher im Gegenstande bis zur nächsten Session Bericht zu erstatten hat;

6.) der Landesauschnitt erhält den Auftrag, dem unter Post 4 erwähnten Landtagsbeschlusse die Allerhöchste Genehmigung zu erwirken.

Deželni glavar:

Slavni zbor je čul iz ust gospoda poročevalca šest predlogov in vprašam, če kdo zahteva besede v splošni debati?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Torej prestopimo v nadrobno razpravo. Ali žele gospodje, da se prečita z novega vsak predlog posebej?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker tega nikdo ne zahteva, vprašam, če kdo zahteva besede o prvem predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Torej glasujemo, in prosim gospode, ki se strinjajo s prvim predlogom upravnega odseka, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Želi kdo besede k drugemu predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker se nihče ne oglasi, prosim gospode, ki pritrdé drugemu predlogu, naj obsedé.

(Obvelja. — Angenommen.)

Želi kdo govoriti k tretjemu predlogu?

Abgeordneter Deschmann:

Der dritte Antrag des Verwaltungsausschusses geht dahin, daß der Straßenbau in mehreren Theilabschnitten, welche der Landesauschnitt nach Einvernehmung der Straßenauschnitte der Bezirke Littai, Treffen und Sittich zu bestimmen hat, zu vergeben sei. Es sollen bei diesem Straßenbau Zwänglinge in Verwendung kommen, und wenn nun die Vergabung des Straßenbaues nach Theilabschnitten, also an mehrere Unternehmer, stattfinden soll, so glaube ich, daß es mit großen Schwierigkeiten verbunden wäre, die Zwänglinge in entsprechender Weise am Straßenbaue theilnehmen zu lassen. Ich bin daher der Ansicht, daß die Art und Weise der Vergabung der Landesauschnitt selbst am besten zu bestimmen in der Lage sein wird, ohne daß ihm diesfalls eine bestimmte Directive von Seite des hohen Landtages an die Hand gegeben wird.

Poslanec Kavčič:

Podpirati moram pa v nasprotji z gospodom Deschmannom ravno predlog gospoda poročevalca, in sicer iz temeljitih uzrokov, in sem odločno za to, da se zgradba ceste ne oddá enemu samemu podjetniku, ampak da se določi več oddelkov. Tam ni nikoga, ki bi prevzel celo cestno progo, pač pa jih mnogo želi prevzeti zgradbo posameznih cestnih oddelkov. To bi bilo tudi mnogo ceneje, kakor če pride en sam podjetnik, prevzame celo cestno progo in nima nobenega konkurenta. Upravni odsek se je ravno na ta razlog oziral in je spoznal, da na podlagi tega, če se bode zgradba ceste v več oddelkov dala na dražbo, bode stvar gotovo cenejša, kakor pa če se oddá skupno cela zgradba enemu samemu.

Torej toplo priporočam, naj slavni zbor sprejme ta tretji predlog, kakor ga je stavil gospod poročevalec upravnega odseka.

Deželni glavar:

Če nihče ne želi več besede, dam tretji predlog upravnega odseka na glasovanje, in prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Želi kdo besede k četrtemu predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker se nihče ne oglasi, vprašam, če želi kdo besede k petemu in šestemu predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Menim torej, da glasujemo lahko skupno o teh treh predlogih, in prosim tiste gospode, ki pritrdé četrtemu, petemu in šestemu predlogu upravnega odseka, naj blagovolé ustati.

(Predlogi obveljajo. — Die Anträge werden angenommen.)

Ker imamo šest predlogov, treba glasovanja v celoti. Prosim tiste gospode, ki sprejmo predloge upravnega odseka tudi v tretjem branji, naj blagovolé ustati. (Ohvelja. — Angenommen.)

7. Ustno poročilo finančnega odseka o dopisu c. kr. deželne vlade, da bi dežela prevzela poroštvo gledé troškov za zgradbo Savskih bregov pri Stožicah in Tomačevem.

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Note der k. k. Landesregierung betreffend die Uebernahme der Garantie seitens des Landes behufs Aufbringung der Kosten für die Savenferkschutzbanten bei Stožice und Tomačevo.

Poročevalec Klun:

Slavni zbor! Sava je bila pri vaseh Stožice in Tomačevo že toliko škode napravila, da so se prebivalci omenjenih vasi bali, da ne bi ona še dalje prodirala ter celih vasi ali vsaj nekaterih hiš ne odnesla. Zato so se obrnili s pismom do slavne vlade, proseč jo, naj bi ona obranila nevarnost, ki vasema in njihovem prebivalcem preti. Deželna vlada se je sama prepričala, da je uravnanje Save pri omenjenih vaseh potrebno, ter se je obrnila do ministerstva s prošnjo, da bi se ti kosovi Save uravnali, dasiravno se niso v načrtu in se ne morejo pokriti s tistim doneskom, katerega državni zbor vsako leto dovoljuje za uravnavanje Save. Vsi troški so bili proračunjeni na 14.700 gld., in deželni odbor kranjski je lanskega leta kot donesek dovolil svoto 1200 gld. Deželna vlada je dotična dela s privoljenjem ministerstva oddala za 12.788 gld. 59 kr. Država sama je bila v ta namen dovolila podpore 5000 gld., dežela 1200 gld., torej je znašala podpora skupaj 6200 gld., in preostaja še 6588 gld. 59 kr., katere je država toliko časa posodila, da se ji bodo ti troški zamoglo vrniti.

Velik del teh troškov ali prav za prav vsi bi zadevali vasi Stožice in Tomačevo, kateri bi morali to svoto plačati. Ali omenjene vasi ste jako majhni, in plačujejo Stožice le 657 gld., Tomačevo pa 627 gld. direktnega davka. Ako bi se ves znesek 6588 gld. 59 kr. razdelil tudi na več let, v katerih bi ga morali z nakladami nabirati prebivalci omenjenih vasi, bi venderle prislo na Stožice okoli 700% in na Tomačevo okoli 400% na vse direktne davke, katere bi morali v teh letih plačati. Prepričani pa ste, gospoda moja, da tako male vasi in tako ubožni prebivalci pač ne morejo plačati tako ogromnega zneska, in bi marsikateri rajše popustil svojo hišo in vse posestvo, kakor da bi moral plačati take zneske, ki bi se mu vsled tega naložili. Zarad tega ministerstvo samo ni imelo zadosti upanja, da bi zamoglo od teh ubožnih ljudi ves ta znesek dobiti, ter se je obrnilo z vprašanjem do slavnega zbora, ali ne bi hotel on sprejeti poroštva, da se bode ta znesek, katerega je država posodila, nji tudi gotovo

izplačal. Finančni odsek je sprevidel, da se, kakor sem že omenil, cela svota od udeležencev pač ne more pobrati, ali ob enem je spoznal, da so oni venderle zavezani, ne samo z delom nekoliko pripomoči k uravnavanju, ampak da po svoji zmožnosti tudi v denarjih nekoliko plačujejo, da se torej tudi njim naloži primeren del gori omenjene svote 6588 gld. 59 kr. Ob enem pa je sprevidel, da jim bode morala dežela se nekoliko pod pazduho seči in prevzeti še nekoliko troškov; zato je finančni odsek nasvetoval, naj se konkurenčna obravnava zarad teh troškov vrši po postavi, naj se dotičnim prebivalcem toliko naloži, kakor morejo po koristi, katero jim daje ta uravnava, zmagovati, drugo pa naj se deli enakomerno med državo in deželo, tako da bi deželo zadela polovica tega ostanka, ako drugo polovico prevzame država. Zato si v imenu finančnega odseka usojam nasvetovati:

1.) Zarad zneska 6588 gld. 59 kr., ki se ima se pokriti za uravnanje Save pri Stožicah in Tomačevem, naj se vrši konkurenčna obravnava.

2.) Kar bi ne pokrili interesenti, prevzame dežela polovico dotičnega ostanka, če vlada trpi drugo polovico.

Landespräsident Baron Winkler:

Hohes Haus! Wenn ich gleich in der in Rede stehenden Angelegenheit ein gewisses Entgegenkommen von Seite des verehrten Finanzausschusses anerkennen muß, so kann mich der Antrag des Herrn Berichterstatters doch nicht befriedigen. Die traurigen Verhältnisse, in denen die Ortschaften Tomačevo und hauptsächlich Stožice sich befinden, sind hier schon wiederholt zur Sprache gebracht worden, und selbst im hohen Reichsrathe, nämlich in der Sitzung des Budgetausschusses des Abgeordnetenhauses vom 3. März 1888, wurde ausgesprochen, daß die Uferschutzarbeiten an der Save in der Gegend von Stožice und Tomačevo dringend nothwendig geworden sind, da die Ortschaft Stožice sich sogar in Gefahr befinde, vom Hochwasser der Save weggeschwemmt zu werden. Infolge dieser Auseinandersetzung im hohen Abgeordnetenhause hat das hohe k. k. Ministerium des Innern von der krainischen Landesregierung einen schleunigen Bericht abverlangt; diese hat infolge dessen im Monate April d. J. die nöthigen Erhebungen an Ort und Stelle veranlaßt, und ich constatire, daß seit der Verfassung des bezüglichen Situationsplanes sich die Sachlage bedeutend verschlimmert hat. Ich erlaube mir hier die betreffende Stelle des Gutachtens der Sachverständigen vorzulesen (here — liest):

«Seit der Verfassung des bei der Commission vorgelegenen Situationsplanes vom 1. April 1887 haben die Hochwässer von dem Bruchufer von Stožice weitere 40 m abgerissen, so daß nunmehr die dem Flusse zunächst gelegenen Häuser dieser Ortschaft nur eine Entfernung von 20 m haben und sich in der größten Gefahr befinden, durch die Herbsthochwässer weggeschwemmt zu werden.»

Auf Grundlage dieses Gutachtens der Sachverständigen hat die Landesregierung im Monate August die Ausführung der auf 14.700 fl. veranschlagten Regulierungsarbeiten dem hiesigen Unternehmer Knez übertragen, weil die Vornahme derselben nicht mehr hinausgeschoben werden konnte, wenn anders nicht eine Katastrophe eintreten sollte.

Ich kann nicht unerwähnt lassen, daß der geehrte Landesausschuß für die nothwendigen Arbeiten bereits eine Subvention von 1200 fl. bewilligt hat, daß der Adjacentenbeitrag 1171 fl. 93 kr. beträgt und der Staat einen Beitrag von 5000 fl. als Subvention in Aussicht gestellt hat. Es verblieb noch immer ein unbedeckter Rest von 6588 fl., wie schon der verehrte Herr Berichterstatter des Finanzausschusses erwähnt hat, welcher gedeckt werden mußte, damit die Arbeiten in Angriff genommen werden konnten und nun zu Ende geführt werden können. Weil diese Inangriffnahme nicht verschoben werden konnte, hat das hohe k. k. Ministerium des Innern Staatsvorschüsse in Aussicht gestellt, jedoch deren Flüssigmachung an die Bedingung geknüpft, daß der Landesausschuß, respective die hohe Landesvertretung, die Haftung für diese Vorschüsse übernehme. Der geehrte Landesausschuß hat dieses Ansuchen abgelehnt, auch der Finanzausschuß hat die Uebernahme der Haftung nicht beantragt, allerdings aber dadurch ein gewisses Entgegenkommen gezeigt, daß er dem hohen Hause bedingungsweise die Uebernahme der Hälfte des nicht gedeckten Betrages auf den Landesfond empfiehlt. Ich habe in dieser Beziehung von Seite des hohen Ministeriums keine Weisung, ob die Landesregierung einer solchen theilweisen Uebernahme der Kosten überhaupt die Zustimmung zu erteilen habe; meiner Ansicht nach ist die Haftung, welche das hohe Ministerium vom Lande verlangt, absolut nothwendig, damit die Arbeiten zu Ende geführt werden können und damit der Unternehmer dann auch seine Zahlung erlange.

Wie nothwendig die Durchführung der Arbeiten ist, geht aus den Berichten über die jüngsten Save-Hochwässer hervor, denen zufolge die Ortschaften Stožice und Tomačevo, wären die Arbeiten nicht vorher schon wenigstens theilweise ausgeführt worden, vielleicht ganz weggeschwemmt worden wären. Trotzdem aber befanden sich zwei oder drei Häuser in Stožice in sehr großer Gefahr, und die Arbeiten müssen unverzüglich fortgesetzt werden, wenn bei dem nächsten Hochwasser nicht doch noch eine Katastrophe, wenn auch in geringerem Maße, eintreten soll. Mit der bloßen Uebernahme der Hälfte des von den Interessenten nicht aufbrachten Betrages kann die Regierung sich nicht zufrieden geben.

Nach § 18 der Landesordnung gehört die Landescultur unter die Landes-Angelegenheiten, und die Landesvertretung ist verpflichtet, dafür zu sorgen, daß Schäden, wie die in Rede stehenden, möglichst abgewendet werden. Ich muß den hohen Landtag daher dringend bitten, die vom hohen Ministerium verlangte Haftung zu übernehmen, wenn ich gleich nicht verkenne, daß die hohe Landesvertretung immerhin auch ein Opfer bringt, wenn sie einen Theil des von den Interessenten nicht geleisteten Beitrages übernimmt. Von den Interessenten kann übrigens der ganze Betrag wohl nicht leicht verlangt werden, zumal sie in diesem Jahre auch vom Hagelschlage heimgesucht wurden.

Ich kann also nur die Bitte wiederholen, der hohe Landtag wolle die Haftung für den ganzen Betrag übernehmen.

Poročevalec Klun:

Slisali smo, da gospod deželni predsednik v imenu vlade zahteva, naj bi deželni zbor vender-le prevzel

poroštvo za celi znesek, katerega je treba za uravnavo Save pri Stožicah se plačati. Finančni odsek si je mislil, da bi nazadnje vender-le zadela cela svota deželni zastop ali deželo, ako bi prevzela poroštvo; nikakor ne moremo namreč pričakovati, da bi celi znesek plačali posestniki omenjenih dveh vasi, ker bi prišlo na vas Stožice 4116 gld. 91 kr., na Tomačevo pa 2471 gld. 68 kr.; prej ali pozneje bi morala torej dežela plačati celi ta znesek videvši, da ga ljudje ne morejo sami zmagati, zato je finančni odsek mislil, da je namestu prevzemati poroštvo za prihodnje čase, boljše, ako precej sedaj obljubimo, koliko hočemo se plačati. Vsled tega predlaga, da bi deželni zaklad plačal polovico. Zakaj bi država druge polovice ne prevzela, mi ne gre v glavo. Pravijo sicer, da ta znesek ne zadeva uravnavanje Save, za katero se vsako leto dovoljuje 50.000 gld. iz državnega zaklada; ali zakaj bi se tako natanko držali načrta, da bi ničesar ne dovoljevali, kakor vsako leto samo toliko in le za tisti kos, za katerega se je bil predložil potrjeni načrt? Letos smo n. pr. odločili 50.000 gld. za uravnavanje do Dola ker se je pa pokazala še posebna potreba pri Stožicah, mislim, da vender-le ne gre trditi: »Za oni kos ne moremo dovoliti nobenega krajcarja, ker smo letos dovolili samo uravnavanje pri Dolu«, zlasti pa se zarad tega ne, ker to uravnavanje oskrbuje ravno tisti podjetnik, kakor uno. Po mojem mnenji vlada prav lahko reče: »Za vsa dela, katera si letos zvršil, dobiš 50.000 gld.; kar si višje zgoraj nekaj naredil, ti pa ne bo treba toliko delati v spodnjem delu pri Dolu«. Slavni zbor naj torej gledé na te razloge pritrdi sklepu finančnega odseka, ker dežela prevzame dovelj, ako prevzame polovico teh troškov. Ob enem mi je pa še omenjati, da se poročilo o tem uravnavanju Save nahaja tudi v letnem poročilu deželnega odbora marg. št. 24, § 3., in prosim, slavni zbor naj s tem sklepom tudi to marginalno številko na znanje vzame.

Deželni glavar:

Preidemo k glasovanju, in prosim gospode, kateri pritrdé nasvetu finančnega odseka, naj blagovolé ustati. (Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

8. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji okrajno-cestnega odbora Logaškega za odpis posojila 2000 gld.

8. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Bezirksstraßenausschusses Voitsch um Abschreibung eines Darlehens per 2000 fl.

Poročevalec Dev:

Slavni zbor! Ta prošnja okrajno-cestnega odbora Logaškega za odpis posojila 2000 gld., je že rešena vsled poročila deželnega odbora gledé dovoljenja priklad za okrajne ceste priloga 53, v XI. seji tega zasedanja.

Slavni zbor naj blagovoli to vzeti na znanje, ker s tem odpade daljna razprava o tem predmetu.

9. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji okrajno-cestnega odbora Logaškega in občin Dolenji Logatec in Rovte gledé podpore in posojila za zgradbo okrajne ceste Dolenji Logatec-Rovte.

9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Bezirksstraßenausschusses Voitsch und der Gemeinden Unterloitsch und Gerenth um Unterstützung und Darlehen für den Bau der Bezirksstraße Unterloitsch-Gerenth.

Poročevalec Dev:

Slavni zbor! Cestni odbor Logaški in občini Dolenji Logatec in Rovte so prosili podpore 2000 gld. in za posojilo v tistem znesku, ker potrebujejo ta denar za zgradbo ceste od Logatca na Rovte. Priložen je zapisnik cestnega odbora z dne 2. avgusta t. l., iz katerega se razvidi, da ima ta cestni odbor res strašansko veliko troškov. Troški namreč znašajo za cestno progo z Rakeka do Ložke meje 6884 gld., in ti troški se pokrivajo z dohodki mitnice na Rakeku in z 28% dohodki mitnice v Bloški Polici v skupnem znesku 5800 gld., torej je že tukaj primanjkljaja 1084 gld., ki se pokriva z 20% doklado; ta znaša 884 gld., torej še manjka 200 gld. Razen tega pa še mora cestni odbor vzdrževati druge cestne proge ki spadajo v tisti okraj, in to znaša 8027 gld. 78 kr., 20% doklada pa znaša 7800 gld., torej očitno, da s tem ne morejo shajati. Razen tega mora cestni odbor še poplačati oskrbnistvu prisilne delalnice dolg v znesku okoli 3000 gld., in tako pravijo, da več nego 20% doklade ne morejo naložiti, ker je ljudstvo itak že razburjeno in več kot 20% doklade ne bi moglo prenašati.

Prošnja je torej res vsaj nekoliko utemeljena, vender se ne more temeljito že sedaj rešiti ter določiti, ali in koliko bi se dalo. Finančni odsek je zaradi tega sklenil nasvetovati:

Slavni zbor naj sklene: Prošnja se odstopi deželnemu odboru, da določi primerno svoto podpore iz zaklada za zgradbe cest vsled razglasila deželnega odbora z dne 15. septembra 1873, dež. zak. št. 40.

Abgeordneter Deschmann:

Wenn ich mich recht erinnere, hat im Finanzausschusse der Beschluss nicht so bestimmt gelaute, wie ihn der Herr Berichterstatter vorgebracht hat, welcher beantragt, es werde diese Petition dem Landesausschusse zur Bestimmung der Höhe der Subvention überwiesen, «da določi podporo». Es wird sehr die Frage sein, ob der Landesausschuss für diese Straße, welche, abgesehen von den Naturalleistungen der Gemeinde Voitsch, bisher fast ganz auf Landeskosten gebaut wurde, eine Subvention zu bewilligen sich entschließen wird.

Der Landesausschuss wird bei Erledigung dieser Petition mit Rücksicht auf die Bestimmungen des betreffenden Regulatives vorzugehen haben. Dieses Regulativ aber enthält sehr genaue Anweisungen, in welcher Art und Weise bei Ertheilung solcher Subventionen vorzugehen ist, und es war durchaus nicht die Absicht des Finanzausschusses, die Petition schon jetzt im günstigen Sinne zu erledigen.

Nach dem Beschlusse des Finanzausschusses wurde dem Landesausschusse der freieste Spielraum gegeben, er wird die Details zu prüfen und darnach vorzugehen haben. Es wäre gut, wenn der Antrag nochmals vorgelesen würde, denn ich wenigstens glaube, dass der Finanzausschuss nicht die Absicht gehabt hat, sich dem Begehren des Gesuches willfährig zu erweisen, sondern dass er vielmehr durch seinen Beschluss dem Landesausschusse den weitesten Spielraum gewahrt wissen wollte.

Deželni glavar:

Prosim, gospod poročevalec hode morda ustregel zelji gosпода predgovornika in prečital se enkrat predlog, kakor je sklenjen.

Poročevalec Dev:

Predlog se glasi: «Prošnja se odstopi deželnemu odboru, da določi primerno svoto podpore iz zaklada za zgradbe cest vsled razglasila deželnega odbora z dne 15. septembra 1873, dež. zak. št. 40.»

Abgeordneter Deschmann:

Der Finanzausschuss-Antrag gieng dahin, es werde die Petition dem Landesausschusse zugewiesen, aber nicht «da določi podporo». So hat der Beschluss des Finanzausschusses nicht gelaute.

Poslanec dr. Mosché:

Pritrjevati moram popolnoma temu, kar je gospod Deschmann rekel. Sklenjeno je bilo izročiti prošnjo deželnemu odboru, da jo reši v smislu obstoječih propisov.

Poročevalec Dev:

Jaz se strinjam s tem, ter se po tem takem glasi predlog finančnega odseka: «Prošnja se odstopi deželnemu odboru v rešitev na podlagi razglasila deželnega odbora z dne 15. septembra 1873, dež. zak. št. 40.»

Deželni glavar:

Preidemo na glasovanje. Prosim gospode, kateri pritrdé prenarejenemu predlogu finančnega odseka, kakor ga je ravnokar naznanil gospod poročevalec, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

10. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji županstva v Kamniku, da bi se v Kamniku ustanovila javna bolnica iz Glavarjevega zaklada.

10. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Gemeindeamtes Stein um Errichtung eines öffentlichen Krankenhauses in Stein aus dem Glavar'schen Fonde.

Poročevalec dr. Vošnjak:

Županstvo mesta Kamniškega se je obrnilo do slavnega zbora ter pravi, da je bilo lani sklenjeno v deželnem zboru, naj se pretresuje o vprašanji zidanja nove bolnice v Komendi iz Glavarjevega zaklada, županstvo pa meni, če se že misli na zidanje bolnice, naj se zida v Kamniku in ne v Komendi. Svojo prošnjo podpira s tem, da v Komendi še dobrega prostora ni za stavbo, ni dobre pitne vode, da se ob potoku Pšati pokazujejo mnogokrat hude bolezni, da tam ni mesarja ne peka. Vse to pa je v Kamniku, ter bi se lahko bolniki iz Kamniškega in iz Brdskega okraja oddajali v to bolnico in s tem Ljubljanska bolnica nekoliko evakuirala.

Finančni odsek je vsled te prošnje natanko pregledal ustanovno pismo Glavarjevega zaklada in poznejše določbe.

Pred več kot sto leti, 1784. l., je blagi človekoljub Peter Pavel Glavar, takrat grajsčak v Landpreisu na Dolenjskem, poprej kuratni beneficijar v Komendi pri Kamniku, določil vso svojo imovino, obstoječo v grajsčini Landspreški in državnih papirjih, tej ustanovi, rekoč: »Zumalen das Hauptwesen eines Testamentes ist, einen Universal-Erben anzustellen, als benenne ich hiemit zu meinem Universalerben die mittel- und hilflosen Kranken ohne Unterschied des Standes.»

V tem je torej jasno rečeno, da za svoje dediče imenuje vse uboge bolnike brez razločka stanu, in tako so tudi tisti, ki so pozneje to oporoko izvedeli, namreč dva gospoda, katera je on v ta namen imenoval, razumela poslednjo voljo. Glavar je sicer dostavil, naj se bolnica napravi v Komendi in da imajo do te bolnice predpravo podložniki Komende in podložniki Landspreške grajsčine. Zvršitelja oporoke, katerima je on naročil, naj izvedeta natančneje določbe, govorita zmiraj le o »Krankenhaus«, ne o hiralnici, bila sta prost Jebačin v Novem Mestu in gospod Josip Tomelli v Komendi, — ter pravita: »Die Gefinnung des seligen Testators anfangend war folgende: 1.) daß zu Commenda St. Peter in Oberfrain das Krankenhaus an dem Orte der sogenannten Jakob Stanizerischen Reuschen zu dem freyen Glavarischen sogenannten Schulhause zugebaut werden solle«, potlej pa rečeta: »In dieses Glavar'sche Krankenhaus sollen vor allen andern die armen hilf- und mittellosen Kranken aus der Kommendijch St. Peter Pfarre, so wie auch die Herrschaft Landprei'sche Unterthanen den Vorrang haben, festgestellt, daß bei ereignendem Fall mehrer und fremder Kranken mit Ausschluß der Fremden die obbenannte Kommendijche, Landprei'sche das Vorrecht des Eintritts in

sothanes Krankenhaus, und dessen Genußes haben, auch das unter denen Armen allzeit auch die dürftigern fúrgewáhlet werden sollen.« Torej ustanovnik ni mislil na kako hiralnico, ampak na javno bolnico, tudi pozneje je vedno govoril le o »Glavar'sches Krankenhaus«, katero mora imeti tri oddelke za možke, ženske in epidemične bolezni, torej je jasno, da bi se morala na podlagi te oporoke ustanoviti bolnica. V teku časa se pa to ni tako zvršilo, kakor je testator mislil; ampak ustanovili so hiralnico, v katero se sprejemajo stari, onemogli ljudje, ne pa akutno bolni, napravili so celo hiralniške ustanove za podložnike Landspreške grajsčine, torej se je spremenil namen te ustanove, kateri je bil, ustanoviti bolnico, in to je čisto kaj drugega nego je hiralnica.

Deželni zbor, ki ima sedaj o tej ustanovi govoriti skupno z ustanovno oblastjo, gledati bode moral na to, da se zvrši prvotni namen Glavarjeve ustanove, da se napravi bolnica. Ako pa hočemo to zvršiti, je vprašanje, ali je mogoče v Komendi napraviti bolnico takšno, na kakoršno je mislil testator, ali pa bi se to moglo storiti le na kakem drugem mestu.

Kar županstvo mesta Kamniškega navaja, je popolnoma opravičeno. V Komendi niso pogoji za javno bolnico, tam je svet nezdrav, močviren, še pitne vode nimajo. V takem kraju bolnico zidati je nemogoče. Ako se hoče testament izpolniti, kakor ga je testator sam mislil, bi se morala bolnica v kraju sezidati, kjer se po sedANJI naši vednosti sme sezidati. Ta čas še niso bili tako daleč v medicinski vednosti, da bi vedli določiti, kje naj bode bolnica. Ustanovnik je rekel: »V Komendi naj bode«, ker je tam hiso in neko njivico zapustil, ko pa bi on še danes živel in bi videl, da nje ni mogoče tam napraviti, ne bi imel ničesar proti temu, da bi se v bližini napravila, t. j. v Kamniku. Iz Komende v Kamnik je 7 km, od meje tiste fare, ki ima prednost za svoje bolnike, je pa le kake pol ure, torej je vse jedno, ali je bolnica v Komendi ali v Kamniku.

Pa še drugi razlog sili na to, da bi se napravila bolnica in spolnila volja testatorja. Sedaj se še obresti te ustanove ne morejo porabiti za bolnike iz Komendske fare in podložnike Landspreške grajsčine. Kapital je narastel na 198 342 gld. 02 kr., obresti znašajo 7735 gld. 47 1/2 kr., vsako leto se prihrani okoli 3200 gld. in več ter se ne vé, kam s kapitalom, ako se ne spolni popolnoma volja testatorjeva, da se namreč napravi sploh bolnica za bolnike. Glavar določuje z jasnimi besedami v svoji oporoki, da se mora napraviti bolnica za revne bolnike brez razločka stanu, in pozneje šele dostavlja, da morajo prvi prostor najti v tej bolnici bolniki iz Komende in Landspreške fare. Kdor bere oporoko, ne dvomi na tem, da je lahko bolnica polna z drugimi bolniki, ako pa pride iz Komende kateri bolnik, katerega pošlje dotični beneficijar, ga morajo sprejeti. To pa se v Kamniku ravno tako lahko zgodi, kakor v Komendi, kjer, kakor sem že rekel, ni kraja za to in ker gotovo vrhovna zdravstvena oblast ne bi dovolila, da bi se tam javna bolnica zidala. Torej kaže, da bi deželni odbor v dogovor stopil z vrhovno zdravstveno oblastjo glede ustanovitve bolnice, katerej

bi imelo biti ime «Glavarjeva bolnica», kajti povsod stoji v «Willbriefu»: «Glavarisches Krankenhaus».

K temu pride še tretji ozir. Testator je zdravniku določil 130 gld. na leto. Ako napravimo bolnico v Komendi, ne dobimo zdravnika ne za 800 gld., ne za 1000 gld., torej bi bila bolnica brez zdravnika. Pozneje je, spremenivši prvotno določbo, ustanovna oblast povišala zdravniku plačo na 400 gld., prav za prav pa za to ni imela pravice. Ako pa napravimo novo bolnico v Kamniku, vemo, da po novem zdravstvenem zakonu bodo inorali okrožni zdravniki tudi zdraviti v bolnicah, katere so v njihovem okrožji, torej bode tam, ako se distriktnemu zdravniku dá mala remuneracija, on opravljal to službo. Zraven tega pa sedanja hiša še vedno lahko obstoji v Komendi in se tudi tam nekateri onemogli lahko spravljajo. Po mojem mnenji in po mnenji vsakega, ki bere to ustanovo, ne bi smeli hirajoči tam biti, ampak akutni bolniki.

Iz vseh teh razlogov nasvetuje torej finančni odsek: Slavni zbor naj sklene:

Prošnja se izroča deželnemu odboru z naročilom, da z ozirom na ustanovno pismo, katero ima v mislih le bolnico, ne pa hiralnice, stopi v dogovor z ustanovno oblastjo, ali bi se dotična bolnica Glavarjeve ustanove ne mogla napraviti v Kamniku. Predpravo do oskrbovanja v tej bolnici imeli bi revni bolniki iz Komende sv. Petra. Ako ustanovna oblast pritrdi, potem naj deželni odbor se dogovarja s Kamniškim mestom zaradi prinosov k zgradbi ali k nakupu za bolnico potrebnega poslopja.

Poslanec vitez dr. Bleiweis:

Predlog finančnega odseka prav toplo podpiram. Ako pogledamo nekoliko v druge dežele, vidimo, da ima n. pr. na Štajerskem dežela že več takih javnih malih bolnic, ravno tako na Koroskem, kjer so usmiljeni bratje v Št. Vidu tudi tako javno bolnico zgradili, s čem se v deželni bolnici napravi prostor, kar

dobro upliva zaradi nižje oskrbovalnine v taci malih bolnišnicah. Na deželi nikjer nimamo druge bolnice. S tem oskudujemo one deželane, ki živé daleč od glavnega mesta ter v slučajih težje bolezni niso v stanu, priti v deželno bolnico. Decentralizacija bi bila torej kaj koristna. Ako bi se vsaj v dveh krajih dežele Kranjske še ustanovile male bolnišnice, bi bilo marsikateremu bolnemu deželanu mogoče, iskati si pomoči in najti zdravje. Troški dežele za bolnike znašajo vsako leto neprimerno veliko, ko pa bi se po deželi v več krajih male bolnice naredile, ki bi sčasoma lahko javne postale, bi bili oskrbovalni troški manjši, in s tem bi bilo pomagano deželi, pa tudi deželanom onih krajev. Mislim, da mora tudi c. k. vladi ležeti na srcu, da se več takih javnih bolnic naredi, in zaradi tega mislim, da bode ona pri svoji odločbi ozirala se tudi na te pomisleke.

Deželni glavar:

Ker nihče več ne želi besede, pristopimo k glasanju, in prosim gospode, kateri se slagajo s predlogom finančnega odseka, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in s tem rešena zadnja točka današnjega dnevnega reda.

Naznaniti mi je koncem seje, da finančni odsek zboruje jutri zjutraj ob 9. uri; v teku jutranjega dneva bode tudi upravni odsek imel sejo, in prosim gospode, da točno dohajajo v odseke in v javne seje, in gospodje poročevalci naj hité, da dovršijo svoja poročila, ker čas, ki nam je na razpolaganje, je zelo kratek in delati nam je treba nepretrgano.

Prihodnjo sejo določujem za jutri ob 11. uri dopoldne, in za dnevni red predlagam sledeče:

(Glej dnevni red prihodnje seje. — Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung.)

Sklepam sejo.

Konec seje ob 5. uri popoldne. — Schluss der Sitzung um 5 Uhr nachmittags.

